

סוטה כו ADDENDUM

משה שווערד

A. ילקוט ישיעהו

אשת ממזר לממזר. ומשמע דאשת ממזר לממזר פירושו אשה שהיא ממזרת והיא נשואה לממזר שאין איסור בנישואין אבל ישראלית לממזר או ממזרת לישראל שיש איסור בנשואיה אינה שותה שהרי אין המים בודקין אותה מפני שאין האיש מנוקה מעון. (כסף משנה על הרמב"ם פ"ב מהל' סוטה ה"ו. ועי' ברש"י ד"ה אשת ממזר לממזר).

B. נתיבות הקודש

כ"ו ע"א מעוברת ומינקת עצמו או שותה או לא נוטלת כתובתה, ומפורש ברש"י ולא אמרינן לא ליקטליה לולד, ובתוס' (ד"ה מעוברת) ותימה אמאי אית לן למיקטליה מה איכפת לן נמתין עד שתלד הא תנן בפ"ק דערכין (דף ז' ע"א) האשה היוצאה ליהרג אין ממתנין לה עד שתלד והתם גזירת הכתוב הוא ומתו גם שניהם לרבות את הולד, והתם משמע טעמא דרבי קרא הא לא רבי קרא לא קטליניה ליה משום דממונא דבעל הוא כדכתיב (שמות כ"א) כאשר ישית עליו בעל האשה עכו"ל. ואולי י"ל כמו דמצינו דזכות תולה לה ה"נ במעוברת כיון דהולד אינו חייב מיתה אז כלפי שמיא לא נענישה השתא משום הולד, דמיתת הולד לא גרע מאיזה זכות אשר תולה לה, ובתורה כתיב אל אמונה ואין עול צדיק וישר הוא (דברים ל"ב ד') ושמעתי מכבוד הקדוש בעל החפץ חיים זצ"ל אמאי נכתב ואין עול, היינו דאצל השי"ת נידון הכל במשפט אמת וצדק, אם אחד מתחייב מיתה אז עצם הנידון נידון בעונש מיתה, וקרוביו וכל המשפחה נידונית כל אחד ואחד בצער אשר יש להם מעונש הנידון, ואם לא היה ראוי לכל המשפחה כל הצער הזה אז גם הנידון לא היה נידון במשפט מות, וזהו דכתיב ואין עול דכל המשפט צריך לצאת בצדק לכל המשפחה אשר יש להם הצער מהנידון, וה"נ כיון דהולד אינו חייב מיתה ועוד דהולד ממונא דבעל ממילא לא היה בידי שמים לענשו הכא משפט מות והיה תולה לה כמו דאיזה זכות תולה לה שלא לדונה משפט מות, אבל בערכין דמירי במיתת אדם אז ודאי דאין הבי"ד תולין בשום זכות שבעולם אם חייב הנידון מיתה אז מוכרח לדונו תיכף משפט מות.

C. תוספות שאנץ על סוטה דף כה/א

אמר אביי לא לאוסרה עליו. וא"ת למ"ד דאוסרין על הייחוד למה לי למתני' למימר דמהני קנוי לאסרה עליו פשיטא וי"ל דאצטרך מתני' אפי' היכא דאינה אסורה משום ייחוד כגון בפתח פתוח לרשו' הרבים דאין שם משום ייחוד ואפי' הכי לענין סוטה הוי רשות הייחוד וה"נ אמרי' חצר שרבים נכנסין לה בזו ויוציאין לה בזו רשות הייחוד לשבת ורשות הרבים לטומאה. משמע דוקא היכא דאיכא תרתי פתחא אבל היכא דליכא אלא פתח אחד הוי רשות הייחוד לטומאה אי נמי כגון שבעלה בעיר דאמר בשלהי קידושין בעלה בעיר אין חוששין לה משום ייחוד ואפי' הכי לענין תורת סוטה אשמעינן מתני' דחשבי' ליה לסתירה ואפי' בעלה בעיר כיון דלא משתמיט תנא בשום מקום לומר שלא תחשב סתירה לענין סוטה כשבעלה בעיר:

D. נתיבות הקודש

אם כן יסתרו כל העקרות ויפקדו וזו הואיל ולא נסתרה הפסידה, ולכאורה צ"ע הכוונה דלעולם אה"נ דיסתרו כל העקרות ויפקדו ומאי איסורא איכא בזה. ואולי י"ל דהכוונה דהא יבא לידי מחיקת השם וזהו האיסור לכתחילה, אבל א"כ מאי זה דמסיק וזו הואיל ולא נסתרה הפסידה דזהו מיותר דהא עיקר הטעם הוא שלא יבא ח"ו לידי מחיקת השם ית"ש ומאי צריך לסיים וזו הואיל ולא נסתרה הפסידה, ואמנם בברכות דף ל"א ע"ב לא קתני כמו הכא וזו שלא נסתרה נפסדת אלא קתני וזו שלא קלקלה נפקדת, ועל הגירסא דקתני הכא בסוטה וזו הואיל ולא נסתרה הפסידה, קאי על אשה אחרת עקרה שלא נסתרה כלל, אבל כפי הגירסא המפורשת בברכות וזו שלא קלקלה נפקדת ולא קתני זו שלא נסתרה אלא שלא קלקלה א"כ קאי על אותה אשה שהיא שותה וגם נסתרה מקודם אלא שלא קלקלה וע"ז מקשה וזו שלא קלקלה נפקדת, וזהו צ"ע מאי איכפת לן אם תהיה נפקדת, והגירסא הזו מוכחת שם

א"א לפרש דההפסד הוא מאי שיגרמו שלא יבואו לידי חילול מחיקת השם חלילה דהא קאי על הנשים אחרות שלא נסתרו כלל, אבל לפי הגירסא בברכות א"כ ילכו כל העקרות כולן ויסתתרו וזו שלא קלקלה נפקדת א"כ קאי על הנשים אשר יסתתרו וישתו המים וימחקו השם, וע"ז היו יכולין לפרש דהאיסור הוא משום מחיקת השם, אבל הלשון דאמר וזו שלא קלקלה נפקדת משמע דאין האיסור מצד מחיקת השם אלא זהו ענין בפני עצמו דהוא הנהגה נגד השגחת הבורא ית' דכיון דנגזר בידי שמים שתהא עקרה אסור לה לעשות תחבולות נגד גזירת מלכו של עולם וכמו שאמרה חנה ראה תראה וד"ל.

E. ילקוט ישיעהו

ובתוספתא (פ"ב ב"ד) קחשיב ששה דברים: שאם היתה יולדת בצער יולדת בריוח נקבות יולדת זכרים מכוערין יולדת נאים שחורים יולדת לבנים קצרים יולדת ארוכים אחד אחד יולדת שנים שנים. ועי' בירושלמי (פ"ג ה"ד) דקחשיב ג"כ אלו הששה, ומתחיל שאם היתה עקרה נפקדת יולדת בצער וכו'. ובבבבב רבה (ט, כה) ג"כ קחשיב ששה אלא דליתא שם הא דמכוערין וכו', אלא יולדת לשתי שנים יולדת בכל שנה.

F. דף על הדף מסכת סוטה דף כו עמוד א

ויש לציין עוד כמה נקודות בענין זה. (א) בגמ' סוטה (י"ז א) אי' עוד: זכתה, יוצא הימנה בן כאברהם אבינו וכו'. ובבעל הטורים הביא: ונזרעה זרע, וסמיק ליה זאת תורת, לומר, שאם טהורה היא, יהיו לה בנים צדיקים בעלי תורה ע"כ. והוא דבר נוסף שלא נזכר בגמ'.

G. הערות הגרי"ש אלישיב מסכת סוטה דף כו עמוד ב

והאמר רב המנונא עכו"ם מקנין ע"י וכו' פשיטא מהו דתימא נטמאה נטמאה שני פעמים וכו', אבל היא הואיל ואסורה וקיימא אימא לא קמ"ל. הנה שיטת ר"ת הובא בתוס' בכתובות (ג': ד"ה ולדרש) דביאת עכו"ם אינו אוסרה על בעלה ולא על הבעל כשיתגייר דביאת מצרי כבהמה והרשב"ם נחלק עליו דודאי נאסרה על בעלה בביאת עכו"ם כדמוכח בכמה סוגיות הש"ס ובסוגין וא"כ ה"ה דנאסרה לבעל לכשיתגייר.

וכתב הרא"ש שם סי' ד' דנראה לקיים דינו של ר"ת שלא נאסרה אבועל ולא מטעמיה והוא דמבואר בסוגיין דס"ד ונטמאה ונטמאה אחד לבעל ואחד לבעל היכא דמיתסרא בהאי זנות אבועל נאסרת נמי אבעל אבל הא דבלא"ה אסורה אבועל לא נתחדש איסור אבעל קמ"ל ובפשטות קמ"ל דאע"פ דלא נתחדש איסור אבועל מ"מ נאסרה אבעל הרי דעל הבעל לא ניתוסף איסור כיון דאסורה וקיימא.

כתב התפארת שמואל שם דלפי דברי הרא"ש נמצא דבקינא לה מבעל אחותה ואח"כ מתה אחותה דפקע איסור דבעל אחותה אע"פ"כ ליכא איסור בועל עליו כיון דבשעת ביאה לא היה מקום לחול דין איסור בועל שהרי היתה אסורה עליה מדין בעל אחותה, וכדוגמת עכו"ם שלא יתחדש שום איסור ולא אמרינן דתלוי ועומד הוא עד שיתגייר שיפקע דין עכו"ם מיניה ויחול דין איסור אבועל, ונראה מדבריו שהבין הא דלעיל דאמרינן ע"י כל עריות מקנין דנתבאר בגמ' דס"ד ונטמאה ונטמאה ואסירא וקיימא על הבעל קמ"ל והבין דלדברי הרא"ש ה"נ הכוונה שעל הבעל אינה נאסרת כלל וקמ"ל דאיסור בעל לא תליא בבעל.

ולכאורה יש לחלק ביניהם טובא והוא דודאי בעכו"ם בעודו עכו"ם לא שייך עליו שום איסור וודאי לא יחול עליו כשיתגייר דהרי אין כאן שום איסור שיאסור אותו על זאת האשה, משא"כ בבעל אחותה אה"נ דבשעתה שבא עליה כבר אסורה ועומדת ואין איסור חל על האיסור היינו שאין עונשין עליו וכו' אבל ודאי יש כאן חלות איסור דבועל למיחשב בין רשעים גמורים וא"כ כשיפקע איסור בעל אחותה וכגון שתמות אחותה הרי חוזר וניעור האיסור בועל שהיה שייך בעצם בשעת ביאה רק לא חל לעונשין משום שהיה כבר איסור אחר אבל היה שייך איסור ורק ס"ד להגמ' דכיון דלא חל עכשיו במציאות לגבי עונשים זה די לן שנאמר שלא יחול עליה דבעל קמ"ל תנא דדי לן בזה ושייך כאן איסור בועל בעצם ויש נפק"מ מזה במקצת מהדברים היכא שיפקע האיסור ומשום"ה נאסרה נמי על הבעל וא"כ ליכא שום הוכחה לדינו של התפארת שמואל דלא תיאסר הבעל בבעל אחותה לאחר שתמות אחותה. ולמעשה נקטו רוב הראשונים כהרא"ש. והרמ"א אה"ע קע"ח, י"ט כתב דעכו"ם הבא על א"א ונתגייר מותרת לו דגר שנתגייר כקטן שנולד דמי והביא כן מהתורה דפ"כ סי' כ"ט עיין שם.

H. ספר בית הלוי ח"ב - סימן מ

[ד] ... אמנם הרמב"ם כתב בפרק א' מהלכות סוטה (ה"ו) א"ל אל תסתרי עם פלוני והי' קטן פחות מבן ט' אין זה קינוי שנאמר ושכב איש אותה כו' הרי דס"ל דמיעוטא דקרא קאי על פחות מבן ט'. ובודאי דלכאורה קשה עליו דלדידיה למה צריך קרא למעטו מקינוי כיון דגם אם בודאי זינתה עמו מותרת. והנראה בבירור דעתו וכן מצאתי כן במשנה למלך שם (ה"ג ד"ה ודע) שמפרש כן דעת הרמב"ם דבסוטה (דף כ"ו ע"ב) אמרינן דשכבת זרע דכתיב בסוטה בא למעט דרך איברים ופריך פריצותא בעלמא היא פי' ומאי צריך קרא למעט ומשני דמה"ד בקפידא דבעל תלי רחמנא ובעל הא קפיד קמ"ל. ובהך סוגי' תלוי מחלוקת של הרמב"ם והתוספות. דהרמב"ם ס"ל דכמו דצריך קרא למעט דרך איברים מקינוי וסתירה כמו כן צריך למעט גם קטן פחות מבן ט' דאע"ג דלאו בר ביאה הוא ואינה נאסרת על ידו אם זינתה עמו בלא קינוי שמקודם מ"מ הוי ס"ד דאם זינתה עמו אחר הקינוי וסתירה נאסרת דהרי איכא קפידא דבעל ומש"ה צריך קרא למעטו וכמו דצריך למעט דרך איברים ואע"ג דכבר מיעטה התורה דרך איברים מ"מ אין מזה ראייה דקינוי וסתירה אינו תלוי בקפידא דבעל דהרי י"ל דלעולם תלוי בקפידא דבעל ורק דרך איברים אימעוט וכמו דמיעטה התורה איילוניות וזקינה משתי' שאינה ראוי' לילד ומ"מ בשאר דברים נשאר סברא דתליא בקפידא דבעל ומש"ה צריך קרא למעט פחות מבן ט'. והתוספות ס"ל דנהי דהוי ס"ד דתלוי בקפידא דבעל מ"מ בתר דאימעוט מקרא דשכבת זרע דרך איברים ידעינן מני' בכל הדברים דאינו תלוי כלל בקפידא דבעל רק בעינן אופן

שנאסרת על ידו בזנות ומש"ה א"צ קרא למעט פחות מבן ט' וע"כ מפרשים התוספות דהמיעוט קאי על פחות מבן י"ג:

[ה] והנראה עוד ראייה לזה דהרמב"ם ס"ל דגם לפי המסקנא תלוי רק בקפידא דבעל חוץ מכל הני דממעט להו קראי בהדי' (דבדף כ"ו ע"ב) קאמר שמואל שחוף מקנין על ידו ופוסל בתרומה ופרש"י שחוף שבשרו נשחף ואין בו כח והתוספות שם כתבו וז"ל שחוף פי' ר"ח שאינו בועל כדרכו ואינו מזריע...

[ו] ולפי זה שפיר ניהא פסקו של הרמב"ם וטור ושו"ע שפסקו שומרת יבם שזינתה מותרת ליבם ומ"מ פסקו שפיר דע"י קינוי וסתירה נאסרת על היבם דאיכא קפידא ידידה שקינא לה זהו דעתם...

I. הערות הגרי"ש אלישיב מסכת סוטה דף כו עמוד ב

ומהו דתימא בקפידא דבעל תליא רחמנא ובעל הא קא קפיד קמ"ל. נתבאר לעיל דהאי קמ"ל מיתלי תלי דלדעת התוס' וסיעתיה כל שלא הוה ביאה גמורה כשאר עריות אין קינויו קינוי ולמסקנא לא תליא כלל בקפידת הבעל אבל לדעת הרמב"ם דשחוף אף על פי שאין ביאתו ביאה מקנין ע"י כתבו האחרונים [ביה"ל תרומות ח', י"א ועוד] דס"ל להרמב"ם דמה שהסיקה הגמ' כאן דלאו בקפידא דבעל תליא מילתא אין הכוונה דלא תליא בקפידתו אלא בגוונא דפריצותא כיון דאין כאן כלל דרך ביאה בהאי גוונא לא מהני קפידת הבעל אבל לעולם בקפידת הבעל תליא מילתא ומשונה בשחוף כיון דהוה דרך ביאה אף על פי שלגבי שאר עריות אין ביאתו ביאה לגבי סוטה די לן בזה דבקפידא דבעל תליא מילתא.

ולפי דברי הרמב"ם היה מקום להסתפק למ"ד העראה זו הכנסת עטרה בדין נשיקת אבר דאה"נ דבשאר עריות לא הוה ביאה ואינו חייב ע"ז הכא כיון דבקפידא דבעל תליא מילתא כדחזינא לענין שחוף ה"נ אפשר דלענין נשיקת אבר נמי תיאסר בקינוי וסתירה דהרי יש מ"ד דס"ל דנשיקה זה העראה וא"כ אפילו נדון דפליג עליה מ"מ לענין סוטה הוה דרך ביאה למיסר מצד קפידת הבעל, ואה"נ דאפשר לחלק בין זה לשחוף דבשחוף כתב הרמב"ם באיסור' [א' י"א] שמכניס האבר בידו שזה המעלה ליכא בנשיקה מ"מ לא דמיא נמי לדרך איברים, ויש להסתפק בזה, ומסתימת הפוסקים משמע דבכה"ג לא הוה בכלל קינוי וסתירה.